

НЕ НАГИЊИ СЕ КРОЗ ПРОЗОР!

(4. фебруар 1946)

Хајде и то да се заврши.

Само ви, синци моји, радите свој посао.

Знам да сте решили да ме самоубијете.

Па хајде, онда. Просто вам било. Самоубијте ме.

Не могу рећи да ми је свеједно. Нешто још много горе од тога.

Метод физичке елиминације је ствар укуса једне епохе. Каменовање, набијање на колац, везивање коњима за репове, дављење у говнима, тровање, вешање, стрељање... А ваш је избор...?... Колико ценим, одлучили сте се за бацање кроз прозор? Дефенестрација? Као својевремено у Храдчанима, када су кроз прозор прашког краљевског дворца одлетела она два католичка великаша?... Добро, де, ова суморна зграда, овде у Кнегиње Љубице улици, баш и не личи на краљевски дворац, поготово не након што је окупирана од стране вас, ОСЛОБОДИЛАЦА... Кад оно беше, крајем октобра 1944.?... Није ни важно...

На ходнику, дакле, суморне зграде у Кнегиње Љубице улици, на броју 23, тик до прозора на четвртом спрату, стоји крупноглав проћелави човек, седамдесетогодишњак отприлике, сав у позитури неког тужног достојанства. У нејаком одблеску прозорског стакла назире своје омршавело, исусовски измучено лице, са очним капцима потамнелим од дуготрајног несна. Коса на слепоочницама

му је прошарана раштрканим сребрнатим власима, а даље увише приметно разређена. То лице човеково, опустошено не толико годинама колико неком – рекло би се – дубински разједајућом муком, готово да је у савршеном складу са похабаним оделом које једва још некако виси на њему. Утисак неугледности употпуњује раздрљена кошуља, са чије крагне – њене унутрашње ивице – извирује тамна линија од неопраног врата. Па опет, човек није ни згрбљен ни погурен, како би се то некако очекивано надовезивало на овакву његову вањштину; напротив, он стоји крут и испршен, као пред војском.

Зна да је стигао до краја. Нимало неочекивано. Несумњиво. Крај, ту је. Није му могуће замислити неки наставак сопственог живота. А и шта би с њим?

Сада нема шта друго него да чека ударац којим ће бити самоубијен. Извесно је да ће га самоубити. Па добро. Самоубити га могу. Али погодити не. Нема више ничега у њему што би могло бити погођено. Његов син јединац Душан, снајка и унучица, његове славне армије, његова отаџбина Србија, његов овоземаљски живот – све је то још само иструлела успомена, слика нечега чега више нема.

Судбина неког човека често зна да сконча кудикамо пре његове физичке смрти. Тренутак свршетка судбине не мора се нужно поклапати, а често се и не поклапа са тренутком смрти.

Је ли му тако говорио онај учени руски емигрант, професор филозофије и теологије, Балабанов?

Да, баш тако. Може ли бољи пример за то да замисли од себе самог?

Не, не може.

Рани фебруарски сумрак лагано се згушњава над Београдом. Небо се спушта све ниже и ниже.

На полуосветљеном ходнику пространих габарита безнадна, неиздржива тишина. Једнако безнадан је и осе-

ћај усамљености крупноглавог проћелавог човека, са измученим лицем и очним капцима потамнелим од дуго-трајног несна. Сам самцијат, да самцијатији бити не може. Сам као Исус у Гетсиманском врту.

А онда је, у једном неодређеном тренутку, ипак зачуо лако шкрипутање нечијих чизама, тик иза себе. Магновење потом, у визуру му наједном упада човек у зеленкастосивој униформи, педантно – до пуцања – утегнутој, са ниско набијеним качкетом. Пришао му је немо, душмански. И сада стоји поред њега, наизглед мирно, као стрпљив крвник. Очи човекове, међутим, играју као на уљу. Као да стреља погледом који сукља између стиснутих, косих очних капака.

То је један од проминентнијих *ослободилаца* Београда и Србије, Милорад Миле Милатовић, мајор Одељења за заштиту народа.

– Онда, Недићу? Господине ђенерале, је ли тако беше?... Или, ако вам се боље допада, бивши председниче Владе народног спаса? – оглашава се мајор, са неким непречујно злобним задовољством у гласу.

Његово питање звучи исувише неангажовано, скроз рутински, реторично, пословно, безмало као какав интерпункцијски знак који нема за циљ да измени смисао реченици, него само да је учини формално исправном.

– Само ви, синци моји, радите свој посао. Ако ме већ за то питате – глас ђенерала Недића, пак, до краја је испуњен равнодушношћу.

Мајор Милатовић задржава осмех на уснама, ништа мање злобан него малочашња боја његовог гласа, али му зенице ипак донекле зачуђено скакућу по беоњачама, као да млађахни *ослободилац* није очекивао баш овакву реплику; штавише, очи мајорове као да у том скакутању траже неку, макар и краткотрену, одступницу.

– Зар немате поверења у наше партизанске власти, ђенерале?

– Мислите да би требало да га имам?

Згушњавајући ранофебруарски сумрак сенчи препредени осмех на лицу мајора Милатовића.

– Целодневна преслушања протеклих шест дана опет вас нису, рекао бих, оставила сасвим без снаге? Варам ли се ја то?

– Склон сам да се не сложим, мајоре. Поготово је данас био баш дугачак дан.

– Нема да бринете. Ми вам га можемо окончати. Ментално.

Ђенералово све до малочас отромбољено, амимично лице, сасвим ниоткуд но и сасвим извесно, у тилом часу поприма израз металне чврстине.

– Само напред, мајоре. Свестан сам, не од јуче, да нећу моћи себи приуштити то задовољство да умрем природном смрћу – и глас ђенералов однекуд је већ дошао спокојан и чврст, да би му, поврх свега, на испуцалим уснама у моменту заиграло нешто налик на осмејак.

– Мора да је требало уложити баш доста напора у тај осмех, да би се уопште појавио на вашим уснама... Варам ли се, можда, гос'н ђенерале?...

Колико год да је поглед мајора Милатовића испуњен подругљивошћу, зенице као да му се овога часа повлаче унутар очију, како би са одстојања опрезно пратиле даљњи развој ситуације. И иначе, он све време – свих шест протеклих дана саслушавања ђенерала Недића у канцеларији *Озне* за Србију – посматра овога као какву ретку зверку са којом, иако је ухваћена и под строгим је надзором, ипак стално треба бити на опрезу.

– Господине мајоре Милатовићу, ви...

– Ја сам *друг* мајор Милатовић.

– Како год, ви као да сте мене да је ово мој први сусрет са смрћу?

– Знам да није први. Али се бојим да би могао бити последњи.

– Бојите се? Ви? Уместо мене? Ваљда би за очекивање било ја то да чиним? Хоћу рећи, да се бојим?

– Баш одбијате да се плашите, ђенерале?

– Је ли, молићу лепо, забележен случај да је некад неки плашљивац постао ђенерал српске војске?

– Ко о чему, а ви само о Србији и *српству*?

– Резервну отаџбину имао нисам, нити ју је, уосталом, и могуће имати.

– А Рајх? Нацистички Трећи рајх?

Мајор Милатовић срдито се подсмехује, док подобро већ и блазираним погледом зури у ђенерала, као да је оно о чему му говори нешто – још одавно – само по себи разумљиво, нешто што му се, само ради његовог непоправљивог чудаштва, сада мора поново објашњавати.

– Желите рећи да сам ја, зарад служења Рајху, плунуо на своју отаџбину Србију? – у гласу ђенерала Недића више нема равнодушности; управо, његов је глас, једнако као поглед мајора Одељења за заштиту народа, такође испуњен блазираношћу, као да је и ово о чему он говори мајору нешто што је, још одавно, само по себи разумљиво. – Говорим вам, по ко зна који пут, да...

– Дакле, *по ко зна који пут*, ви бисте да тврдите како никада нисте били германофил? – свеједнако срдито подсмехује се млађахни мајор.

– Германофил? Ох, па да, како да нисам!... – ђенералов тон наједном се пуни квасајућом иронијом. – У балканским ратовима, свакако и у Првом светском рату, био сам и те како германофиличан, то свако знаде!... Толико сам заволео Немце да је то постало и настрано. Па сам их, у нападима те своје настране љубави, тукао до смрти. Баш их је много пострадало од те моје настраности.

– Покушавате да ме зајебавате, ђенерале?

– Пре бих рекао да је обратно.

– Како рекох, покушавате да ме зајебавате.